

<http://hallofpeople.com/gr/bio/Triantafilidis.php>

ΜΑΝΟΛΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

Επιλογή από το έργο- του.

Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών

Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, 1982.

Αποσπάσματα

Έχω τη γνώμη πως το ελληνικό πατριαρχικό σπίτι, με όλη τη φροντίδα του για την αγωγή και τις αδιαφιλονίκητες ομορφιές της στοργής που κρύβει για τα ελληνόπαιδα, καλλιεργεί και δυναμώνει τον ατομισμό που είδαμε, με το να πνίγει υπερβολικά τις παιδικές ορμές ή τουλάχιστο —γιατί στο ίδιο καταντά— με το δίνει αγωγή που το παιδί την αισθάνεται, κάτω από τη στοργική οικογενειακή ατμόσφαιρα, σαν αδιάκοπη πίεση του εαυτού του. Έρχεται τότε αργότερα στην κοινωνική ζωή, σαν αντιστάθμισμα στην πίεση αυτή, ο πολίτης που με πρώτη ευκαιρία θα φανερωθεί από ραγιάς σατράπης, ο άνθρωπος ο εριστικός, ο απειθάρχητος και ο φιλόπρωτος, με την άσβηστη δίψα για ό,τι φαντάζεται ελευθερία, που θ' αναζητεί αδιάκοπα και κυρίως την ικανοποίηση του ατόμου του και που δε θα δεχτεί κανένα είδος ζυγό στον τράχηλό του, ακόμη και τον απαραίτητο για τον πραγματικά ελεύθερο κοινωνικόν άνθρωπο που νοιώθει την ισοτιμία όλων. Έτσι όμως και στους πνευματικούς ακόμη εργάτες δεν αναχωνεύονται όσο πρέπει τα έμφυτα και πολύτιμα εγωιστικά ένστικτα σύμφωνα με την ανώτερη σκοπιμότητα του κοινωνικού συνόλου.

[...]

Το ότι ζούμε σε κράτος που κρέμεται με το παραπάνω από τις τυχαίες κρίσεις και τις αμελέτητες αποφάσεις των ευκολοάλλαχτων υπουργών του —σύμπτωμα άλλωστε και αυτό κοινωνικό και αποτέλεσμα του ατομισμού μας— δε δικαιολογεί όποιον βλέπει το καλύτερο, να μην το επιζητεί, ακόμη και αν συχνά το Κράτος ξεχνά το χρέος του. Αλλιώς, δείχνουμε και εμείς εξωκρατικά τις ίδιες αντικοινωνικές ιδιότητες και τα ίδια εγωιστικά ελαττώματα που κατηγορούμε για το Κράτος, και δε βοηθούμε να υψωθούμε στο καλύτερο. Ευκολότερο είναι άλλωστε να διαμορφωθεί έξω από το Κράτος συνείδηση για το σωστό που πρέπει να κάμομε, παρά να εκδικηθούμε τάχα το αντικοινωνικό Κράτος —σε βάρος των μαθητών — και των παιδιών μας— κάνοντας εξωκρατικά και εμείς πολιτική αντικοινωνική.

Ένα γράμμα στους δασκάλους μας, 1926

Δημοτικισμός είναι η λογοτεχνική, πνευματική, εκπαιδευτική και κοινωνική κίνηση που μας ζητεί να εργαστούμε για ν' αποκτήσουμε και εμείς κάτι που δεν έχουμε και που το έχουν σήμερα όλοι οι πολιτισμένοι λαοί της Ευρώπης, το πρώτο και σημαντικότερο γνώρισμα για κάθε έθνος με σύγχρονο ευρωπαϊκό πολιτισμό: κοινή εθνική γλώσσα, που ολόκληρο το έθνος να μπορεί να τη γράφει και να την αισθάνεται και να τη μιλεί και να την έχει όργανο στη μόρφωσή του και στην πνευματική του ζωή.

[...]

Ο δημοτισμός αξιώνει η γλώσσα του λαού μας, που έγινε και γλώσσα της λογοτεχνίας μας, ν' αναγνωριστεί και από την παιδεία μας, και να υψωθεί σε όργανό της. Ζητεί να θεμελιωθεί η παιδεία μας στη ζωντανή μας γλώσσα, στους λαογραφικούς και άλλους λογοτεχνικούς θησαυρούς τούς αποταμιευμένους σ' αυτή, και σε όλα τα πραγματικά στοιχεία της ελληνικής ζωής, καθώς διαμορφώθηκε με την ιστορική εξέλιξη του έθνους μας.

[...]

Πιστεύω σε μια γλωσσική εξέλιξη αντίθετη από τη βία. Πιστεύω όμως ακόμη πως το γλωσσικό ζήτημα δε θα λυθεί μόνο του και ότι έχομε χρέος να βοηθήσουμε την εξέλιξη της εθνικής γλώσσας στις πραγματικές της τάσεις, έξω από κάθε πρόληψη και σύμφωνα με τις ζωτικές ανάγκες του έθνους.

Σταθμοί της γλωσσικής μας ιστορίας, 1937.

Μια γλώσσα δεν μπορεί παρά ν' ανανεώνεται σιγά σιγά, αν είναι να μένει ζωντανή έκφραση, και μόνο με το σωστό συγκερασμό κάθε φορά της νέας ζωής με τα χτεσινά και τα περασμένα είναι δυνατό να φυλαχτεί γόνιμη κάθε κληρονομιά.

*Γλωσσικό Ζήτημα και Γλωσσοεκπαιδευτικά Α΄
Θεσσαλονίκη 1963,*

αποσπάσματα

Το ζήτημα το γλωσσικό, αφού πρωτοφανερώθηκε στη νέα μας λογοτεχνία και νομίστηκε από μερικούς λογοτεχνικό μόνο ζήτημα, αργότερα - και κυρίως έπειτα από του Φωτιάδη τη φωτεινή μελέτη - έδειξε την ανυπολόγιστη σημασία που έχει για τη μόρφωση του λαού μας και την εκπαιδευτική μας αναγέννηση, και πολλοί τώρα πιστεύουν πως είναι πρωτ' απ' όλα ζήτημα εκπαιδευτικό.

[...]

Σιγά σιγά όμως, με του καιρού το πέρασμα, κι όσο δυναμώνει η αντίδραση που γεννά το ακράτητο άπλωμα του δημοτικισμού, δείχνεται η πλατύτερη σημασία που κρύβεται πίσω από τη γλωσσική μεταρρύθμιση, φανερώνεται ο δημοτικισμός σα μια βαθιά πνευματική επανάσταση και φωτίζοντας την κοινωνική κίνηση που άρχισε τελευταία με μια νέα αντίληψη της εθνικής μας αποστολής, δείχνει στο έθνος καινούργια ιδανικά.

[...]

Κι έτσι όμως δε χάνεται του δημοτικισμού η εκπαιδευτική σημασία. Όχι μόνο αν αποβλέψωμε στη γενικότερή του αυτή κι αληθινή φύση μιας φιλελεύθερης ιδεολογίας, που φυσικά θα ζητήσει να φυσήξει και στο εθνικό

σχολείο την πνοή των ιδανικών της, μα γιατί μένει πάντα η σημασία η ασύγκριτη που έχει η μεταρρύθμιση η γλωσσική για το ελληνικό σχολείο.

[...]

Κι αλήθεια, αν η επίσημη γλώσσα* είναι άρρωστη, αν η γλώσσα του ελληνικού σχολείου έχη όλα τ' αγιάτρευτα ψεγάδια που της κατηγόρησαν, και δεν είναι ζωντανή, δεν είναι ενιαία, δεν μπορώ να μιληθή, δεν μπορώ να γίνει όργανο της διδασκαλίας, δεν μπορώ να γίνη φυσική μας γλώσσα, αδύνατο είναι να έχωμε ποτέ, όποιες κι όσες κι αν είναι οι άλλες παιδαγωγικές μεταρρυθμίσεις, σχολεία που ν' αξίζουν τ' όνομά τους, όσο μένουν με τη σημερινή γλώσσα, δηλαδή χωρίς γλώσσα· και η γλωσσική μεταρρύθμιση μένει για το ελληνικό σχολείο η επιταχικότερη ανάγκη που μπορεί κανείς να φανταστή.

[...]

Από την άλλη όμως μεριά τις σοβαρότερες ίσως δυσκολίες παρουσιάζει η πραχτική λύση του γλωσσικού ζητήματος ίσια ίσια στο σχολείο, που τόσο στενά βρίσκεται ενωμένο με την πλειοψηφία μιας αφώτιστης κι οπισθοδρομικής κοινωνίας, και με το επίσημο κράτος, πού ή δε θέλει ή δεν μπορεί να πάρη την πρωτοβουλία σ' ένα τόσο σοβαρό ζήτημα· κι ακόμη και μεταξύ των κύκλων που βρίσκονται σε άμεση συνάφεια με την παιδεία, μέσα σε παιδαγωγούς και δασκάλους, οι ιδέες για το ζήτημα αυτό είναι πολύ μπερδεμένες. Ακόμη κι όσοι βλέπουν ή νιώθουν ότι με τη σημερινή γλωσσική κατάσταση είναι αδύνατο να πετύχουν εκείνο που τους γυρεύει η πολιτεία, να μορφώσουν τα ελληνόπουλα, και να τους «διορθώσουν» μαζί και τη γλώσσα, σπάνια κατόρθωσαν να δουν φωτεινά και να βρουν λύση.

Γι' αυτό χρειάζεται μια συστηματική εργασία, που να φωτίσει το ζήτημα της γλώσσας μέσα στην εκπαίδευσή μας απ' όλες τις μεριές. Πρώτα αρνητικά: δείχνοντας και πείθοντας - σε όσους μπορούν να συλλογιστούν χωρίς πρόληψη - πως η σημερινή σχολική γλώσσα καλλιεργεί και διαιωνίζει βλάβες βαθιές που υπονομεύουν και ματαιώνουν κάθε μόρφωση· κι έπειτα θετικά: φανερώνοντας ποιοι, ή ποιος είναι ο δρόμος που έχουμε ν' ακολουθήσωμε αν θέλωμε να φτάσει το σχολείο μας στο μεγάλο του προορισμό.

[...]

Με τη σκέψη αυτή, επειδή είδα πως και μέσα από τους επίσημους κύκλους φανερώνεται τελευταία μια ειλικρινέστερη προσπάθεια για την αναγέννηση του εθνικού σχολείου, και ο Όμιλος στο υπόμνημά του προς το Κεντρικό Εποπτικό Συμβούλιο της Δημοτικής Εκπαιδεύσεως ξαναμιλεί για τη θέση της ζωντανής γλώσσας στη Δημοτική Εκπαίδευση, νόμισα πως καιρός πια είναι να εξετασθή πλατύτερα το ζήτημα αυτό, και συλλογίστηκα πως θα ήταν καλό να δημοσιευτούν σ' ένα πρώτο - μάλλον εισαγωγικό - άρθρο, οι εντυπώσεις μου από τα ελληνικά σχολεία, όταν για λίγες εβδομάδες τριγύρισα στην Ελλάδα, το καλοκαίρι του 1909.

[...]

Μια τύχη μ' έφερε αρχή αρχή στο πρώτο σχολείο, κι από περιέργεια ρώτησα τα παιδιά να δω τι είχαν μάθει. Ίσως να οδήγησε εκεί τα βήματά μου και κάποια νοσταλγία για τα περασμένα χρόνια, μια νοσταλγία πικρή από τότε που κατάλαβα πόσο λίγο ετοιμάζει το σχολείο, μάλιστα στην Ελλάδα, για τη ζωή· ίσως και κάποια ελπίδα πως τα σημερινά ελληνόπουλα

Θα έχουν περισσότερες αφορμές από μας να υπερηφανεύονται για τη μόρφωση και τον ανθρωπισμό που πήραν από το σχολείο. Μα δεν περίμενα πως θα έβρισκα τόσο βαθιές τις πληγές που η επίσημη γλώσσα – οι τύποι της και το πνεύμα της – ανοίγουν στην παιδεία μας.

[...]

Κι έπειτα από κάθε επίσκεψη έφευγα με την καρδιά ματωμένη, που όλη μας η παιδεία «συστενάζει και συνωδίνει άχρι του νυν». Συλλογιζόμουν πόσες χιλιάδες ελληνόπουλα τυραννιούνται κάθε χρόνο, κάθε μέρα, κάθε ώρα, και θυσιάζουν στο γλωσσικό είδωλο τις πολυτιμότερές τους ώρες, χωρίς καν θετικό αποτέλεσμα, αφού η επίσημη γλώσσα δε ζωντανεύει. Ποια κατάρα να βαραίνει απάνω σας, καημένα παιδιά, και πώς θα γίνη δυνατό να σωθήτε; Ή θα βασανιστήτε και σεις, και τα παιδιά σας, με τον ίδιο τρόπο που και μεις βασανιστήκαμε; ...

[...]

Αφήνω τις εικόνες να περάσουν στα μάτια του αναγνώστη με τη σειρά που τις αντίκρισα. Αν παραξενευτή με όσα διαβάση, αν φρίξη για τα γλωσσικά όργια που καθημερινά γιορτάζονται στα ελληνικά σχολεία, να ξέρη πως όλα είναι πιστή αντιγραφή απ' όσα άκουσα και πρόφτασα να σημειώσω, χωρίς καμιάν αλλαγή, κι απ' όλα τα σχολεία που έτυχε να δω. Είναι αλήθεια πως λίγο μόνο αντιπροσωπεύονται οι λιγοστές μεγάλες πόλεις, όπου ο μαθητής φέρνει συχνά μαζί του κάπως διαφορετική γλωσσική προπαιδεία· μα κι έτσι το ζήτημα δεν αλλάζει σημαντικά.

[...]

Όπου κι αν πήγα, στη Θεσσαλία, στα νησιά ή αλλού, σε δημοτικό σχολείο ή ελληνικό, για κορίτσια ή αγόρια, νηπιαγωγείο ή αρσάκειο, σε ταχτικό μάθημα, επαναλήψεις ή εξετάσεις, πάντα παρουσιάζουνταν, και χωρίς να το περιμένω, το ίδιο γλωσσικό ζήτημα. Κι όσο βαθύτερα το αισθάνουμουν, τόσο παραξενεύουμουν πώς γονείς, δάσκαλοι, δασκάλισσες, καθηγητές, επιθεωρητές, τμηματάρχες, όλοι όσοι πονούν τα παιδιά τους και του λαού τους τη μόρφωση, σαν υπνωτισμένοι τα έβλεπαν όλα σωστά, ή μοιρολατρικά τ' άφηναν να τραβούν το δρόμο τους. Ή να φταίη το σύστημα της διδασκαλίας; ... Ή να είναι φυσικό κι απαραίτητο να γίνωνται όλα αυτά στα σχολεία κάθε λαού;